

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ETİMESGUT İLÇESİ'NİN (ANKARA) NÜFUS COĞRAFYASI POPULATION GEOGRAPHY OF ETİMESGUT DISTRICT (ANKARA)

Mehmet Emin YAKUT*

Öz

Etimesgut, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümü'nde Ankara İline bağlı bir yerleşme olarak kurulmuş ve büyümüşür. Şehrin tarihi nüvesi Ankara Çayı'nın oluşturduğu alüvyal ovanın kuzey ve güneyindeki sekiler üzerinde gelişme göstermiştir.

Etimesgut, cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara şehrine 20 km. mesafede bir numune (örnek) köy olarak kurulmuştur. Bulgaristan'dan gelen 50 hane nüfus Ahi Mesut tren istasyonu çevresinde inşa edilen bahçeli konutlara yerleştirilmiştir. 1990 yılına kadar Ankara'nın banliyösü olarak gelişen Etimesgut, Son 20 yılda Ankara şehriyle bütünleştiğinden Ankara Büyükşehir yerleşmesinin önemli bir parçası olmuştur. Etimesgut, 1928-1960 yılları arasında köy ve kasaba özelliklerini taşımıştır. 1960 yılından sonra birçok resmi kuruma ait lojmanlar inşa edilmiştir. 2000 yılından sonra ise, modern ve planlı yapılaşma alanı olmuştur. 2019 yılı itibariyle 587.052 kişilik nüfusuyla Ankara'nın en hızlı büyüyen ve gelişen ilçelerinden biridir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Etimesgut, Eryaman, Örnek Köy, Nüfus Coğrafyası.

Abstract

Etimesgut was established and grown as a settlement in Ankara Province in the Upper Sakarya Section of the Central Anatolia Region. The historical core of the city has developed over the benches in the north and south of the alluvial plain formed by Ankara Stream.

Etimesgut was established as a sample village in the first years of the republic, 20 km from Ankara. The 50 households coming from Bulgaria are placed in residences with gardens built around the Ahi Mesut train station. Developed as a suburb of Ankara until 1990, Etimesgut has been an important part of Ankara Metropolitan settlement since it has been integrated with the city of Ankara in the last 20 years. Etimesgut had the characteristics of village and town between 1928-1960. After 1960, housing for many official institutions was built. After 2000, it became a modern and planned construction area. As of 2019, it is one of the fastest growing and developing districts of Ankara with a population of 587,052 people.

Keywords: Ankara, Etimesgut, Eryaman, Model Villiage, Population Geography.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Coğrafya Öğretmeni, Ankara, orcid 0000-0002-2745-7110, eminyakut@gmail.com

1. Giriş

Nüfus bilimi (demografya) nüfus sayısının büyüklüğünü, gelişimini ve yapısal özelliklerini inceler (Doğanay, 1990, 3). Nüfus coğrafyası ise, nüfusu lokasyon ve mekânsal süreçlere bağlı olarak incelemektedir. Dolayısıyla, hem nüfus büyüklüğü hem de mekâna bağlı olarak nüfus yapısındaki değişimler inceleme konusuna girmektedir. Nüfusun dağılışı ve yoğunluğu hem dünyada hem de ülkemizde değişmektedir. Bu durum ülkemizde *İkinci Dünya Savaşı*'ndan sonra hızlanarak günümüze kadar gelmiştir. Nüfus yapısındaki değişimler doğumlar, ölümler ve göçlerle şekillenmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1997, 228).

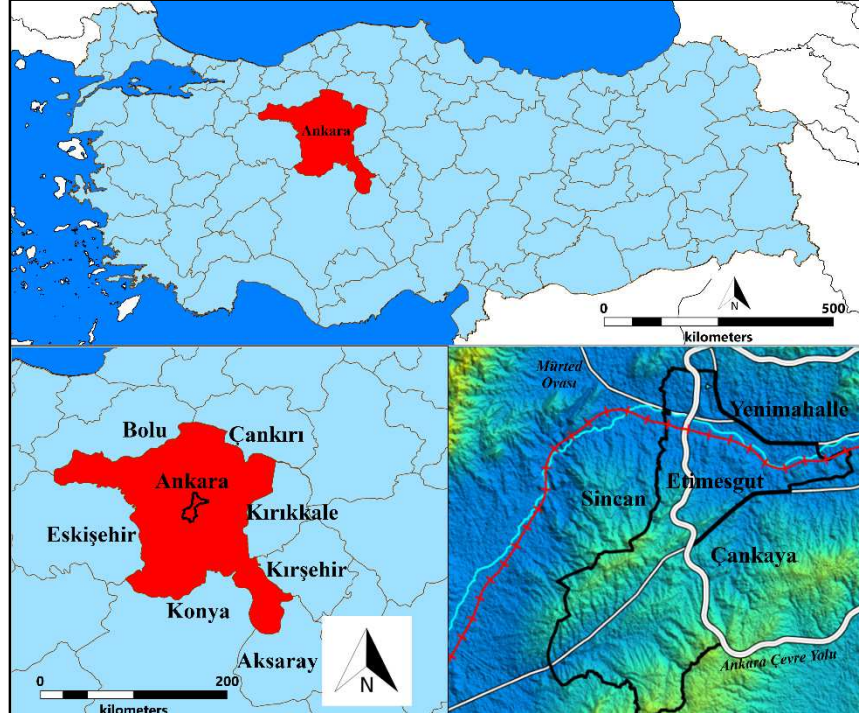
Nüfusa ait bilgiler daha çok nüfus sayımlarından elde edilmektedir. Bunun yanında çeşitli kurumların tuttuğu bazı kayıtlardan da nüfusa ait bilgilere ulaşılabilir. Yakın döneme kadar sağlık ocaklarında tutulan ETF (Ev Halkı Tespit Fişi) kayıtları gerçeğe çok sonuçlar vermekteydi. Ancak günümüzde teknoloji ve iletişimin gelişmesiyle birlikte tüm bilgiler mernis (merkezi nüfus kayıt sistemi) gibi online sistemlerde kayıtlı olduğundan nüfusa ait bilgiler anlık olarak takip edilmektedir.

Etimesgut, cumhuriyet döneminde (1928) Ahi Mesut Çiftliği'nin bulunduğu sahada bir numune (örnek) köy olarak kurulmuştur. Daha sonra nahiye ve bucak merkezi olan Etimesgut, 1990 yılında ilçe olarak şehir yerleşmesine dönüşmüştür. Bu yönüyle dikkat çekici bir özelliğe sahip olduğundan incelenmeye değer bir yerleşmedir.

Etimesgut ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümünde Ankara ili sınırları içinde yer almaktadır. İlçe, Ankara Çayı'nın meydana getirdiği alüvyal ovanın batısında gelişme göstermiştir. Burası aynı zamanda Ankara Ovası ile Mürted Ovası'nın birleştiği alana karşılık gelmektedir. Etimesgut, kuzeyinde ve doğusunda Yenimahalle, güneyinde Çankaya ve Gölbaşı, batısında ise, Sincan ilçeleriyle komşudur (Harita 1).

Cumhuriyet öncesi döneme ait fazla bilgi olmamakla birlikte tarihte Amaksys adıyla anılmıştır. Etimesgut tren istasyonu yakınında bulunan Amaksız (Emeksiz) Höyükte yapılan kazılarda Frig aslan kabartması bulunmuştur. Etimesgut'un da içinde yer aldığı sahada Frig, Hitit, Roma ve Bizans dönemlerine ait yerleşme kalıntılarına rastlanmaktadır (Günel, 2018, 65). Etimesgut, Osmanlı kayıtlarında ise, Ahi Mesud köyü olarak kayıtlıdır. H. 867/1462-1463 tarihli Osmanlı belgelerinde bugün Etimesgut'a bağlı Bağluca (Bağlıca), Güvercinlik ve Emiryaman (Eryaman) köylerine ait kayıtlara rastlanmaktadır (Alandağlı, 2018, 488).

İlçenin tarihi nüvesi Ankara Çayı'nın oluşturduğu sekilerin kuzeyinde kurulmuştur. Etimesgut cumhuriyet döneminde kurulan numune (örnek) köylerden biridir. 28 Mayıs 1928 tarih ve 66694 sayılı bakanlar kurulu kararnamesiyle Bulgaristan'dan göç eden 50 hane Etimesgut'a yerleştirilmiştir (Güz ve Uğur, 2018, 519-524). 1928 yılında tren istasyonu kurulmuş ve uzun yıllar Ankara'nın banliyösü olarak büyümüştür. Bu dönemde kendisine bağlı köylerle birlikte Ankara'ya bağlı nahiye merkezi olmuştur. İlçenin adı 1930 yılında Etimesud, 1937 yılında ise Etimesgut olarak değiştirilmiştir (Başköy vd, 2003, 52).

Harita 1: Etimesgut İlçesinin Lokasyon Haritası

1957 yılında Yenimahalle ilçesinin kurulmasıyla birlikte Etimesgut adıyla buraya bağlı bucak merkezi haline gelmiştir. Ancak, 1970 yılında Yenimahalle merkez bucağına dönüşmüştür. Bu nedenle 1970-1990 sayım dönemlerinde Etimesgut nüfusuna ait verilere ulaşılamamaktadır. Bu dönemlerde Etimesgut'un nüfusu Yenimahalle ilçe nüfusu içinde hesaplanmıştır. Sadece 1990 yılı nüfus kayıtlarında Etimesgut'un 1985 yılına ait nüfus bilgisi yer almaktadır.

Etimesgut, 1990 yılında Yenimahalle ilçesinden ayrılarak müstakil bir ilçe olmuştur. Aynı yıl belediye teşkilatı kurulmuş ve yapılan ara seçimlerle belediye başkanı seçilmiştir. Etimesgut'un nüfusu ilçe olduktan sonra hızlı bir şekilde artmıştır. Özellikle son 10-15 yıl içerisinde şehrin hem nüfusu hem de şehirleşmesi daha da hızlanmıştır. 2019 yılı ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) sonuçlarına göre Etimesgut ilçesinin nüfusu 587.052 kişi olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla kısa süre içinde hızlı bir gelişim göstererek hem Ankara'nın hem de ülkemizin önemli yerleşmelerinden biri haline gelmiştir. Hatta Etimesgut ilçesinde yer alan Eryaman, Elvankent ve son yıllarda Bağlıca semtlerinin bilinirliğinin Etimesgut'tan daha çok olduğu görülmektedir. Bu semtlerin tarihi nüvesini Emiryaman (Eryaman), Elvanköy ve Bağlıca köyleri oluşturmaktadır.

Etimesgut ilçe merkezi, Ankara şehir merkezine yaklaşık 20 km. uzaklıktadır. 1990 yılında ilçe olduktan sonra Ankara şehriyle bütünleşme başlamış ve günümüzde büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bu sürecin tamamlanmasında demiryolu ulaşım hatlarının etkisi büyük olmuştur. Ancak İstanbul ve Eskişehir yollarının ve çevre yolunun Etimesgut ilçe sınırlarından geçmesi de bu süreci hızlandırmıştır. Etimesgut, aynı zamanda Ankara şehrinin ana gelişim aksı üzerinde yer almaktadır. Burası, şehrin batısı ve güneybatısındaki şehrsel gelişim alanına karşılık gelmektedir. Günümüzde Ankara'da hem nüfus artışı hem de yatay ve dikey gelişmenin en yoğun yaşandığı ilçe Etimesgut'tur. Özellikle Eryaman ve Bağlıca mahalleleri son yıllarda nüfus ve yerleşmenin en fazla geliştiği yerleşim birimleridir. Bugün Etimesgut ilçesi nüfus ve yerleşme özellikleri açısından çeşitli farklılıklara sahip beş semtten oluşmaktadır. Bu semtler Etimesgut (Ahi Mesut) merkez, Eryaman, Elvankent, Bağlıca ve Yaprıcak TOKİ olarak sıralanmaktadır.

1.1. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmada, Ankara iline bağlı Etimesgut ilçesi'nin nüfus özelliklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bugüne kadar Etimesgut ilçesiyle ilgili çalışmaların sınırlı ve yetersiz olması da çalışmanın yapılmasında etkili olmuştur. Nüfus, yerleşme, şehir içi arazi kullanımı ve şehrsel fonksiyonlar açısından yakın ve uzak yerleşmelerden belirgin farklılıklara sahip Etimesgut'la ilgili çalışmaların artması

gerekmektedir. Cumhuriyet öncesine ait çok sınırlı bilgilerle birlikte özellikle cumhuriyet döneminde yapılan nüfus sayımları verileriyle bu çalışma şekillenmiştir. O dönemde köy olan Etimesgut'un nüfusuyla ilgili ilk bilgilere 1935 yılı nüfus sayımında ulaşıldığından 1935-2019 arasındaki nüfus miktarları değerlendirilmiş ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Nüfus miktarındaki değişimin yanında nüfusun yapısal özellikleri üzerinde de durulmuş ve bunlar üzerinde etkili olan faktörler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada temel olarak DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından hazırlanan verilerden yararlanılmıştır. Bunun yanında nüfusun sosyo-ekonomik yapısıyla ilgili veriler Etimesgut Millî Eğitim Müdürlüğü, Etimesgut Belediyesi, Ankara Sanayi Odası ve Ankara Ticaret Odası'ndan temin edilmeye çalışılmıştır. Mülakat ve saha gözlemleriyle desteklendikten sonra tablo, grafik ve tematik haritalarla çalışmaya son şekli verilmiştir. Bu çalışma Ankara ilinin Etimesgut İlçesi ve buna bağlı 36 mahallesini kapsamaktadır. Nüfus gelişimi, nüfus hareketleri, nüfusun dağılışı ve nüfusun yapısal özellikleri gerek ilçe bazında gerek mahalle bazında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Etimesgut'ta Nüfusun Gelişimi ve Değişimi

Etimesgut nüfusu ile ilgili ulaşılabilen ilk bilgiler Osmanlı arşiv belgelerinde yer almaktadır (Tablo 1). 1530 tarihli Anadolu muhasebe defterinde Ahi Mesud 9 haneli bir köy olarak kayıtlıdır (Başköy vd, 2003, 18). Etimesgut'un da idari yönden bağlı olduğu Ankara Sancağı nüfusuna ait ilk veriler 1737 numaralı ve 1246/1830-1831 tarihli nüfus defterinde geçmektedir (Çınar, 2018, 206). 7 hanede toplam 30 kişi yaşamaktadır. Ahimesud nüfusu 1836 yılında 15 hanede 47 kişiye çıkmıştır. 1842/1843 yılına ait nüfus defterinde Etimesgut'un adı Ahi Mesud olarak geçmektedir. Ahi Mesud Köyü, Ankara Sancağı'na bağlı Zir Kasabası'nın bir köyü olarak görülmektedir. Buna göre toplam 14 hanede 42 kişi yaşamaktadır (Alandağlı, 2018, 500).

1831 yılında günümüzde Etimesgut'a bağlı olan Bağlıca, Elvan ve Emiryaman köylerinin nüfusu ise, sırasıyla 34, 56 ve 32 olarak tespit edilmiştir (Çınar, 2018, 215).

Tablo 1: Etimesgut ve Köylerinin Hane Sayısı ve Nüfusu (1831-1842)

Sıra No	Köy Adı	Hane Sayısı (1831)	Nüfusu (1831)	Hane Sayısı (1842)	Nüfusu (1842)
1	Ahi Mesud	7	30	14	42
2	Aşağı Yurtcu	13	37	13	23
3	Bağlıca	14	37	13	35
4	Ballıkuyumcu	25	72	20	53
5	Elvan	25	55	19	41
6	Emiryaman	14	32	21	47
7	Güvercinlik	6	14	6	14
8	Şehid Ali	27	74	27	80
9	Yapracık	20	71	24	82
10	Yukarı Yurtçu	12	33	10	30

Kaynak: Alandağlı, 2018: 500 ve Günümüzde Etimesgut, 2018: 56.

Etimesgut, 1960 yılına kadar Ankara kazasına bağlı nahiye merkezi olmuştur. Bu dönemde sayıları değişmekle birlikte kendisine bağlı 15 civarında köy bağlanmıştır. Tablo 2 incelendiğinde 1935 yılından 1965 yılına kadar Etimesgut Nahiyesi'nin nüfus miktarının 5-6 bin civarında olduğu tespit edilmiştir. 1955 yılında kendisine bağlanan köy sayısının artmasına bağlı olarak nüfus miktarı zirve yaparak 9 bine yaklaşmıştır. Bu dönemde dikkat çekici bir diğer özellik nahiye nüfusu içinde Etimesgut merkezine ait verilerin sadece 1935 ve 1940 yıllarında tespit edilmiş olmasıdır. 1935 yılında 615 kişi olan Etimesgut nüfusu 1940 yılında % 62,27 oranında artarak 998 kişiye yükselmiştir. 1935 yılında Türkkuşu ve 1937 yılında Kızılay Derneği Etimesgut'ta kurulmuştur. Dolayısıyla Etimesgut'un nüfus artış oranı kurulduğu günden itibaren hızlı bir şekilde artmıştır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Bu tarihten sonra Etimesgut merkezine ait nüfus miktarı Ankara Kazası ve 1960 yılından itibaren Yenimahalle İlçesi nüfusu içinde hesaplanmıştır.

Tablo 2: Etimesgut Nahiyesi'nin Nüfus Gelişimi (1935-1965)

Etimesgut Nahiyesi	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965
Etimesgut	615	998	-	-	-	-	-
Alacaatlı	244	270	294	301	308	358	356
Bağlıca	259	289	284	351	354	365	417
Dodurga	337	322	322	321	358	359	363
Elvan	178	209	230	299	267	307	356
Ergazi	282	505	268	350	445	429	739
Eryaman	187	228	260	343	555	-	-
Fevziye	195	223	239	252	345	295	284
Karacakaya	307	329	359	382	376	347	381
Kutuğun (Çayyolu)	317	323	362	321	261	244	246
Saraycık	88	101	96	186	336	-	-
Sincan	302	833	1.005	1.258	2.281	-	-
Susuz	455	552	524	593	620	753	1.000
Şehitali	359	368	405	413	465	435	449
Yapracık	317	338	359	428	445	549	544
Yuva	470	509	583	708	679	-	-
Macun	-	-	-	-	410	663	-
Zircimşit	-	-	-	-	294	-	-
Nahiye Toplamı	4.912	6.397	5.590	6.506	8.799	5.104	5.135

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları.

Tablo 3'te 1935-2019 yılları arasındaki dönemlere ait Etimesgut nüfusu verilmiştir. Buna göre Etimesgut'un nüfusu sürekli artmıştır. Bu durum Grafik 1'de açıkça görülmektedir. 1962 yılında Ankara Şeker Fabrikası'nın Etimesgut'ta faaliyete geçmesi ile birlikte başta İç Anadolu olmak üzere, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinden göç almaya başlamıştır. 1960-1965 ve 1985-1990 sayım dönemlerinde nüfus artmaya başlamış; bu durum 1990 yılında ilçe olduktan sonra daha fazla belirginleşmiştir. Nüfus artışı özellikle 1990-2000 ve 2000-2007 arasındaki dönemlerde zirve yapmıştır. 2007-2019 arasındaki dönemde de nüfus artışı hızlı bir şekilde artmaya devam ettiğinden Etimesgut, günümüzde hem Ankara'nın hem de ülkemizin en hızlı büyüyen yerleşmelerinden biri olmuştur. Etimesgut'un nüfusu 2007-2019 arasındaki dönemde % 102,71 oranında artış göstererek nüfusunu ikiye katlamıştır. Etimesgut'un nüfusu 2007 yılında 289.601 kişi iken, 2019 yılında 587.052 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3: Etimesgut İlçesi'nde Nüfus Gelişimi, Cinsiyet Oranı ve Nüfus Artış Oranları

Yıllar	Etimesgut			Cinsiyet Oranı	Nüfus Artış Oranı (%)		İl Nüfusu	Şehrin İl Nüfusuna Oranı (%)
	Erkek	Kadın	Toplam		Dönemler	Etimesgut Şehri		
1935	363	252	615	144	-	-	534.025	0,11
1940	672	326	998	206	1935-1940	62,27	602.965	0,16
1945	2902	2688	5590*	108	1940-1945	460,12	695.526	0,80
1950	-	-	6506*	-	1945-1950	16,38	819.693	0,79
1955	4536	4263	8799*	107	1950-1955	35,24	1.120.864	0,78
1960	12588	2152	14740*	585	1955-1960	67,51	1.321.380	1,11
1965	16276	3867	20143*	420	1960-1965	36,65	1.644.302	1,22
1970				-	1965-1970	-	2.041.658	-
1975	Yenimahalle İlçe Nüfusu İçinde Hesaplanmıştır.			-	1970-1975	-	2.585.293	-
1980				-	1975-1980	-	2.854.689	-
1985	-	-	35.080	-	1980-1985	-	3.306.327	1,06
1990	45.153	24.807	69.960	182	1985-1990	99,42	3.236.626	2,16
2000	93.845	75.770	169.615	123	1990-2000	142,44	4.007.860	4,23
2007	151.376	138.225	289.601	109	2000-2007	70,74	4.466.756	6,48
2008	161.982	151.788	313.770	106	2007-2008	8,34	4.548.939	6,89
2009	179.743	167.524	347.267	107	2008-2009	10,67	4.650.802	7,46
2010	202.966	183.913	386.879	110	2009-2010	11,40	4.771.716	8,10
2011	215.412	199.327	414.739	102	2010-2011	7,20	4.890.893	8,47
2012	215.283	210.664	425.927	102	2011-2012	2,69	4.965.542	8,57
2013	236.967	232.659	469.626	101	2012-2013	10,25	5.045.083	9,30
2014	252.754	248.597	501.351	101	2013-2014	6,75	5.150.072	9,73
2015	265.376	262.583	527.959	101	2014-2015	5,30	5.270.575	10,01
2016	271.874	270.878	542.752	100	2015-2016	2,80	5.346.518	10,15
2017	284.289	282.211	566.500	100	2016-2017	4,37	5.445.026	10,40
2018	285.797	284.930	570.727	100	2017-2018	0,74	5.503.985	10,36
2019	293.425	293.627	587.052	100	2018-2019	2,86	5.639.076	10,41

* Nahiye Toplamı. Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları ve TÜİK ADNKS Sonuçları.

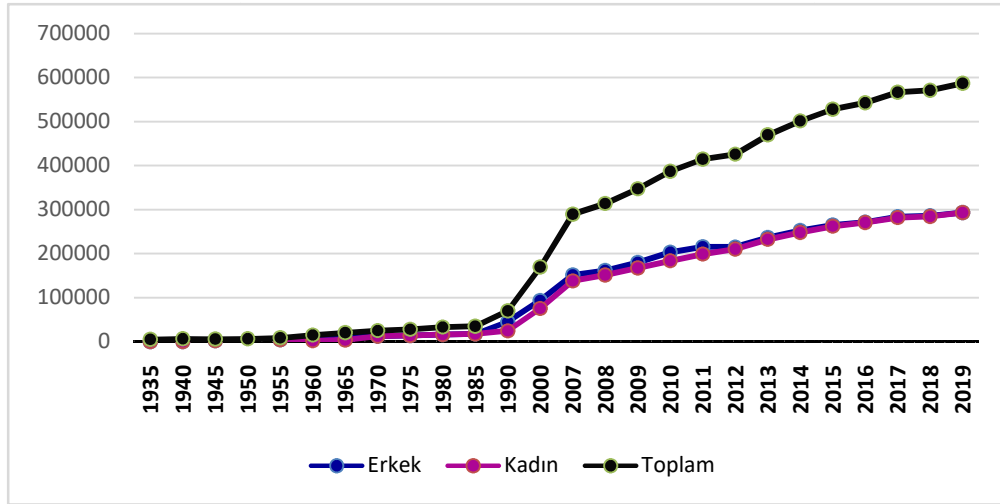
Etimesgut'un nüfus gelişimini üç dönemde incelemek mümkündür. 1928-1960 dönem nahiye merkezi ve Ankara'nın banliyösü olarak nüfusunun arttığı dönem, 1960-2000 arası dönem Yenimahalle İlçesi'ne bağlandığı ve Ankara şehriyle bütünleşme sürecinin başladığı dinamik dönem, 2000-2020 arası dönem ise, Ankara şehriyle tam bütünleşmenin gerçekleştiği ve şehrsel fonksiyonların geliştiği dönem olarak değerlendirilmektedir.

Etimesgut'un nüfus gelişim seyri ile ilgili dikkat çekici bir husus 1940-1945 arasındaki sayım döneminde meydana gelen yüksek nüfus artış oranıdır (Tablo 3). Bu dönemde Etimesgut'un nüfusu % 460,12 oranında artmıştır. Aynı dönemde ülke genelinde nüfus artış oranı düşmüştür. Ancak buradaki nüfus artışı Etimesgut Nahiyesi'ne bağlı diğer yerleşme nüfuslarının dâhil edilmesinden kaynaklanmıştır. Etimesgut merkez yerleşmesine ait veriler 1935 ve 1940 yılı nüfus sayımlarında gösterilmiştir. 1945 yılında nahiye toplam nüfusu kayıtlara geçtiğinden nüfus artış oranı çok yüksek çıkmıştır.

Etimesgut'un cinsiyet oranına bakıldığında 2011 yılına kadar erkek nüfusun kadın nüfusundan bariz bir şekilde fazla olduğu görülmektedir. Etimesgut'un göç alması ve askeri birliklerin Etimesgut'ta bulunması nedeniyle erkek nüfusu kadın nüfusundan fazla çıkmıştır. Çalışma sahasında Erler, Süvari, Piyade ve Topçu adında askeri terimlerle ilgili mahalleler mevcuttur. Etimesgut'ta askeri birliklerdeki nüfusun ilçe nüfusu içindeki oranını ve etkisini göstermek bakımından dikkat çekici bir olgudur. Bu tarihten sonra erkek-kadın nüfusunda bir dengeye ulaşılmış ve 2019 yılı itibarıyla cinsiyet oranı % 100 olarak gerçekleşmiştir. Etimesgut sınırları içerisinde kalan Zırhlı Birlikler Eğitim ve Tümen Komutanlığı buradan taşındığından erkek ve kadın nüfusunda bir dengelenme görülmeye başlamıştır.

Etimesgut'un Ankara ili toplam nüfusu da sürekli artmıştır. 1985 yılına kadar % 1 ve daha düşük değerlerde iken 2019 yılı itibarıyla % 10' u geçmiştir (Tablo 3). Etimesgut'un Ankara ili içerisindeki nüfus oranı 2000 yılından sonra belirgin orana ulaşarak % 4'ü geçmiştir. 2015 yılından itibaren bu oran % 10'u geçmiştir. Bu değerlere göre, önümüzdeki dönemlerde Etimesgut nüfusunun Ankara ili nüfusu içindeki oranının artması ön görülmektedir. Coğrafi konum, topoğrafyanın uygun olması, ulaşım sistemlerinin gelişmiş olması ve istihdam olanaklarının olması Etimesgut'un nüfus, yerleşme ve şehrsel fonksiyonlar bakımından gelişmesini sağlamaktadır.

Grafik 1: Etimesgut İlçesi'nde Nüfusun Gelişimi

2. Nüfus Hareketleri

a) Doğumlar ve Ölümler

Etimesgut'un 2014 ve 2019 yıllarına ait nüfus verileri incelendiğinde doğum sayısının azaldığı, ölüm sayısının ise biraz arttığı tespit edilmiştir. Doğal nüfus artış oranı % 5,5'ten % 4,5'e gerilemiştir. Aradan geçen beş yıllık sürede doğum çağındaki kadın (15-49 yaş) sayısı artmasına rağmen 2019 yılındaki doğum sayısı 2014 yılına göre % 6,6 oranında azalmıştır. Genel doğum oranı da % 5,8'den % 4,8'e gerilemiştir (Tablo 4 ve Grafik 2). Dolayısıyla Etimesgut'ta nüfus artışında doğal nüfus artışının etkisi azalmaktadır.

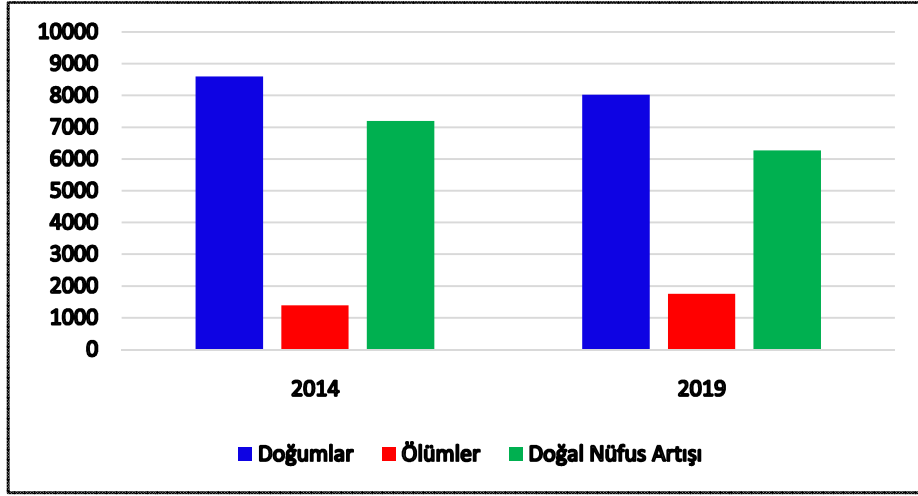
Günümüzde yaşam koşullarının iyileşmesine bağlı olarak doğum hızında yavaşlama görülmektedir. Etimesgut ilçesindeki doğum oranları da ülke ortalamasına yakın değerlerde seyretmektedir. İlçe sınırları içerisinde kırsal yaşam koşullarına sahip yerleşim birimlerinde 10 bin civarında nüfus yaşamaktadır. Geriye kalan nüfus şehirli olduğundan düşük doğum oranları mevcuttur. 2019 yılında Etimesgut'ta ham doğum oranı ‰ 13,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran Türkiye genelindeki ‰ 14,2 oranına yakın bir değerdir.

Tablo 4: Etimesgut İlçesi'nde Doğumlar, Ölüm ve Doğal Nüfus Artış Oranları (2014-2019)

Yıllar	15-49 Kadın Nüfusu	Toplam Nüfus	Doğum	Ölüm	Genel Doğum Oranı %	Genel Ölüm Oranı %	Doğal Nüfus Artış Oranı %
2014	145.969	501.351	8.594	1.392	5.8	0.27	5.5
2019	166.208	587.052	8.024	1.757	4.8	0.29	4.5

Kaynak: DİE ve TÜİK Nüfus İstatistikleri.

Grafik 2: Etimesgut İlçesi'nde Doğumlar, Ölüm ve Doğal Nüfus Artış Oranları (2014-2019)

Kaynak: TÜİK Doğum ve Ölüm İstatistikleri.

Doğal nüfus artışını etkileyen başka bir faktör de ölümlerdir. Etimesgut'ta genel ölüm oranı Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmektedir. 2019 yılında Türkiye'de ‰ 5,2 olarak gerçekleşen ölüm oranı Etimesgut'ta ‰ 2,9 olarak gerçekleşmiştir. Sosyoekonomik şartların iyileşmesi, eğitim seviyesinin yüksek olması ve sağlık şartlarının gelişmesi nedeniyle ortalama yaşam süresi uzamış ve ölüm oranları ülke ortalamasının altında gerçekleşmiştir. 2014-2019 yılları arasında nüfus artmasına rağmen (yaklaşık 90 bin) ölüm oranlarında çok az değişim görülmüştür.

İlçedeki doğal nüfus artış miktarı 2019 yılı itibarıyla ‰ 10,9 oranıyla 6.267 kişi olmuştur. Bu oran Türkiye genelindeki ‰ 10,2 (2018) ve ‰ 9,1 (2019) değerlerine yakın bir değerdir. 2019 yılında Etimesgut nüfusu 2018 yılına göre 16.325 kişi artmıştır. Dolayısıyla Etimesgut'ta nüfus artışında göçler doğal nüfus artışına göre daha fazla etkili olmaktadır.

b) Göçler

Göç, doğumlar ve ölümlerle birlikte bir nüfus hareketi olarak kabul edilmektedir. Göçler, nüfus miktarını azaltan ve arttıran demografik parametrelerden biri olarak değerlendirilmektedir (Doğanay, 1990, 91).

Etimesgut göçle kurulmuş bir yerleşmedir. 1928 yılında Bulgaristan'dan 50 hane ve 301 kişi Etimesgut'a (Ahi Mesut) yerleştirilmiştir (Başköy vd, 2003, 41). Dolayısıyla Etimesgut, kurulduğu günden bugüne kadar göç alan bir yerleşmedir. Sincan-Ankara-Kayaş banliyö hattı Etimesgut tren istasyonundan geçtiğinden 1960 yılına kadar Ankara'nın banliyöüsü olarak gelişmiştir. Dolayısıyla Ankara şehrinde 20 km. uzaklıkta bulunmasına rağmen bir etkileşim söz konusu olmuştur. Ankara şehrine göçle gelen nüfusun bir kısmı Etimesgut'a yerleşmiştir.

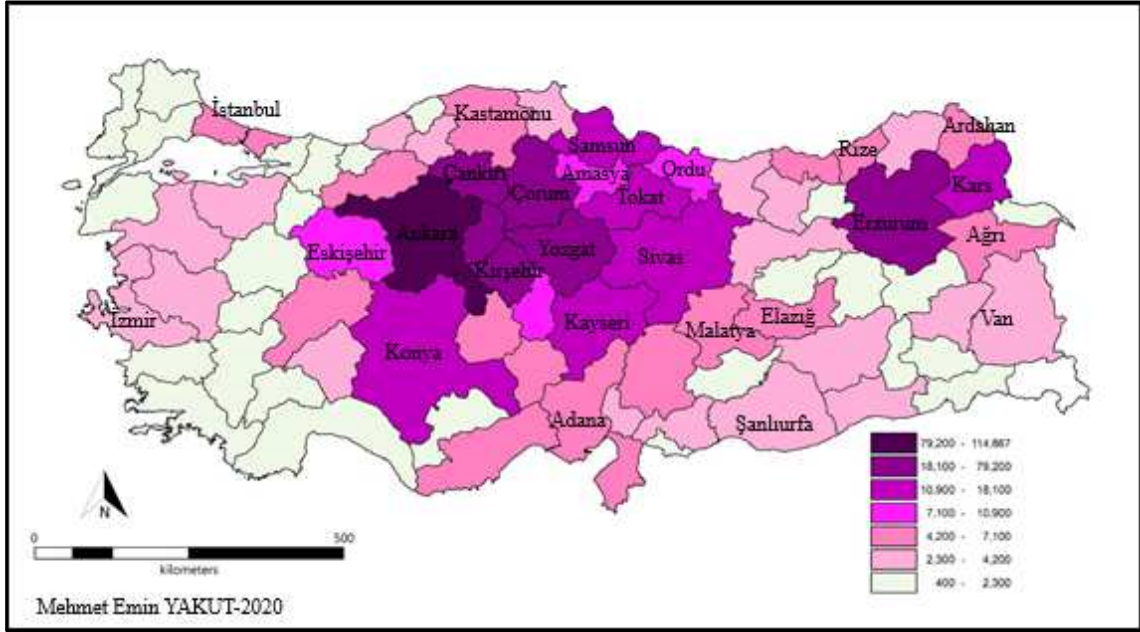
Şehrin nüvesini oluşturan numune (örnek) köyde bahçeli evlerin yanında tren istasyonu, hükümet konağı, yatılı okul, cami, çeşme, hastane, yangın kulesi, çarşı, hamam gibi şehir yerleşmelerine ait yapılar da barındırmaktaydı. Bu yapılar ve göçmen konutları bugünkü İstasyon Mahallesi'nde kurulmuştur. Ulaşım, eğitim, sağlık, idari ve ticari fonksiyonlara ait bu yapılar, o dönemde bir köy yerleşmesi olan Etimesgut'u bir çekim merkezi haline getirmiştir.

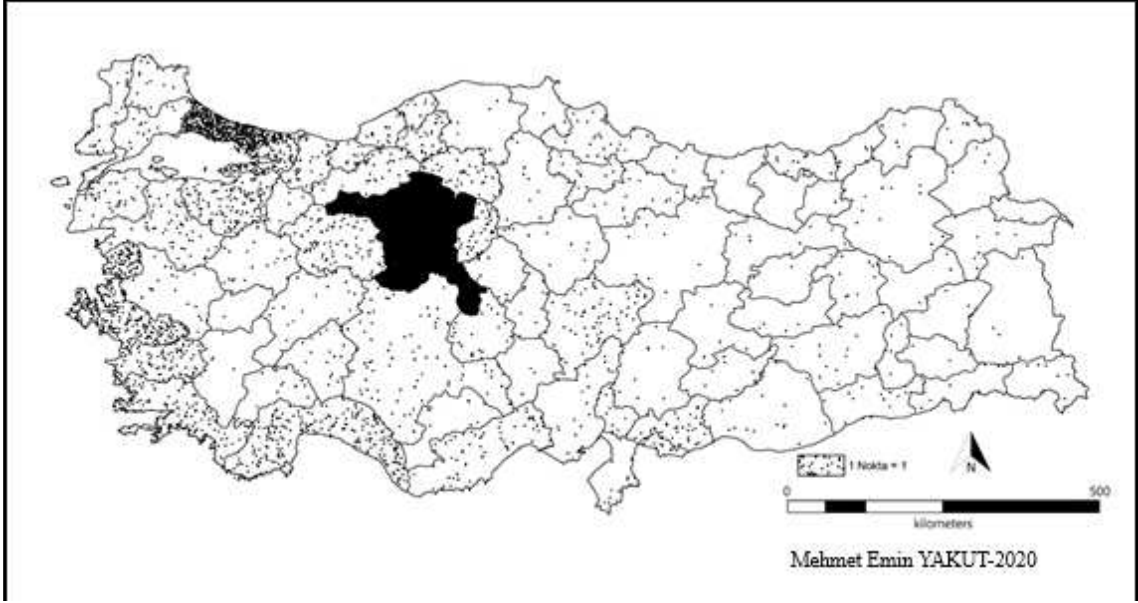
1928-1960 arası dönemde şehrin yatay gelişimi İstasyon Mahallesi çevresinde gerçekleşmiştir. Demiryolu hattının karşı yakasında yani kuzeyinde Etiler Mahallesi'nde de kısmi bir gelişme görülmüştür. Bu sahada Ankara Şeker Fabrikası ve Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin bulunması yatay gelişmeyi kısıtlamıştır. Bu dönemde Etimesgut'ta göçlere bağlı olarak gecekondulaşma olgusu da yaşanmaya başlamıştır.

1962 yılında Ankara Şeker Fabrikası'nın kurulması Etimesgut'a göçü daha da arttırmıştır. O döneme kadar Ankara ve komşu illerden göç alan Etimesgut, bu dönemden sonra Doğu Anadolu Bölgesi'nden özellikle Erzurum ve Kars illerinden göç almaya başlamıştır. 1960-2000 arası dönemde Etimesgut'ta gecekondulaşma daha da artmış ve zirve noktasına ulaşmıştır. Kazım Karabekir, 30 Ağustos, Süvari, Piyade, Elvan ve Alsancak Mahalleleri ile Şeker Mahallesi gecekondulaşma ile ortaya çıkmış mahallelerdir. Bu dönemde Elvankent ve Eryaman Etimesgut'un (aynı zamanda Ankara'nın) modern ve planlı yerleşmeleri olarak ortaya çıkmışlardır.

2000-2020 yılları arasında Etimesgut Ankara şehri ile ulaşım, ticaret, sanayi, eğitim, sağlık gibi tüm alanlarda bütünleşmiştir. Banliyö hattına ek olarak Batıkent-OSB Törekent Metro hattı Eryaman Mahallesi'nden geçtiğinden ulaşım fonksiyonu güçlenmiştir. Bu dönemde Etimesgut İç Anadolu (Ankara, Yozgat, Çorum, Kırıkkale, Çankırı, Kırşehir), Karadeniz (Samsun, Tokat, Ordu) ve Doğu Anadolu (Erzurum, Kars, Ağrı, Bitlis, Van) bölgelerinden göç almıştır (Harita 2). Bağlıca, göçlerin etkisiyle Etimesgut'un son yıllarda gelişmeye başlayan bir mahallesidir. Burada çok modern ve üst gelir grubuna hitap eden konutlar inşa edilmektedir.

Harita 2: Etimesgut'ta İkamet Eden Nüfusun Kayıtlı Olduğu İller

Harita 3: Etimesgut İlçesi'ne Kayıtlı Nüfusun İkamet Ettiği İller

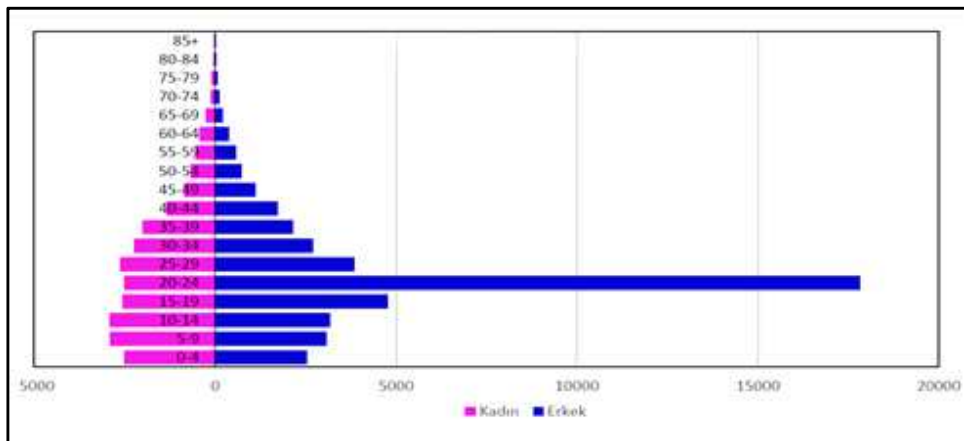
Etimesgut nüfusuna kayıtlı nüfusun ikamet ettiği illere bakıldığında (Harita 3) bu nüfusun büyük oranda Ankara'ya bağlı diğer ilçelerde ikamet ettiği görülmektedir. Bununla birlikte İstanbul'da da ikamet eden önemli bir Etimesgut'lu nüfusa rastlanmaktadır. Son olarak Etimesgut'a kayıtlı nüfusun ülkemizin güneybatı kesiminde (İzmir, Aydın, Muğla, Antalya) yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bununla birlikte Etimesgut nüfusuna kayıtlı nüfusun il dışına fazla göç vermediği anlaşılmaktadır.

3. Etimesgut'ta Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

a) Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısıyla ilgili bilgiler nüfus piramitlerinden elde edilmektedir. Bu amaçla Etimesgut'un ilçe olduğu 1990 yılı ile günümüzdeki nüfus piramitleri çizilmiştir. 1990 yılına ait nüfus piramidi incelendiğinde 20-24 yaş grubu erkek nüfusunun aynı yaş grubunda yer alan kadın nüfusundan oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir (Grafik 3). Buradaki temel etken ilçede başta zırhlı birlikler olmak üzere askeri birliklerin fazla olmasıdır. İlçede, 20-21 yaş grubundaki er/erbaş nüfusu yüksek olduğundan böyle ilginç bir piramit ortaya çıkmıştır. Diğer yaş gruplarında da erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Ancak günümüzde askeri birliklerin Etimesgut'tan taşınması, profesyonel askerlik sisteminin yaygınlaşması ve ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) gibi nedenlerde piramidin görünümünü değiştirmiştir.

Grafik 3: Etimesgut'un 1990 Yılına Ait Nüfus Piramidi

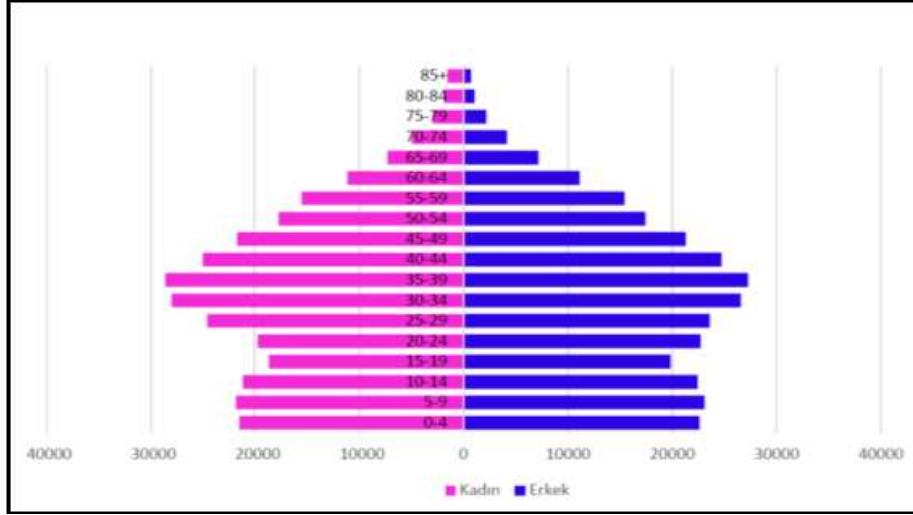

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımı Verileri, 1990.

Nüfus piramidinin taban kısmında ise, doğum oranlarının azalmasına bağlı olarak belirgin bir daralmanın olduğu görülmektedir. Bu dönemde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı günümüze göre daha düşüktür. Bu dönem Etimesgut'un ilçe olduğu ve göçe bağlı yüksek nüfus artışının yeni başladığı bir döneme karşılık gelmektedir. Göçle gelen nüfusun fazla yaşlı olmadığı sonucu da değerlendirilmektedir. Günümüzde aradan geçen 30 yılda yaşlı nüfus oranı artmıştır (Grafik 4).

Grafik 4: Etimesgut'un 2019 Yılına Ait Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK, ADNKS Nüfus Verileri, 2020.

2019 yılı ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) sonuçlarına göre Etimesgut'ta kadın-erkek nüfusu dengelenmiştir. Bununla birlikte 65 yaş üstü nüfusta kadın nüfusu erkek nüfusunu geçmiş bulunmaktadır. Günümüzde Etimesgut'un nüfus piramidi gelişmiş ülkelerin nüfus özelliklerini yansıtmaktadır.

Eryaman, Elvankent ve son yıllarda Bağlıca gibi modern ve planlı semtlerde kalıcı ikamet oranı yüksek düzeydedir. Buralarda yaşayan nüfusun ekonomik ve eğitim şartları yüksek olduğundan gelişmiş ülkelerin nüfus özellikleri, Etimesgut merkez bölgesinde ise gelişmekte olan ülkelerin nüfus özellikleri gözlenmektedir. Etimesgut ilçesinde son dönemde doğum oranları kısmen artarken 2019 yılında doğum oranları tekrar azalmaya başlamıştır. Göçle gelen nüfusun doğum oranlarının yüksek olması etkili faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle son 10-15 yılda Erzurum, Kars, Ağrı, Van ve Bitlis gibi Doğu Anadolu Bölgesi'nden Etimesgut'a doğru gerçekleşen nüfus hareketleri artmıştır.

b) Nüfusun Eğitim Durumu

Etimesgut ilçesinde ikamet eden nüfusun eğitim kademelerine dağılışı incelendiğinde eğitim düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Nüfusun % 55'i lise ve üstü eğitim kademelerinden mezun olmuştur. Nüfusun % 30'dan fazlasının lisans ve lisansüstü eğitim kademelerinden mezun olması dikkate değer bir durumdur (Tablo 5). Ankara ilinde bu oran % 24 olarak gerçekleşmiştir. Etimesgut'ta kamu personeli sayısı yüksektir. Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi resmi kurumlara ait lojmanların bir kısmı Etimesgut'ta bulunmaktadır. Yine Başkent Üniversitesi Bağlıca yerleşkesi ile THK Üniversitesi Türkkuşu yerleşkesi Etimesgut ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) Başkanlığı yeni hizmet binası 6 Ocak 2020 tarihinde Bağlıca Mahallesi'nde açılmıştır. Dolayısıyla bu kurumlarda görev yapan personelin yüksek eğitime sahip olması eğitim seviyesini arttırmaktadır. Başkent Üniversitesinde 17 bin, THK (Türk Hava Kurumu) Üniversitesinde ise 3 bin civarında öğrenci öğrenim görmektedir.

Tablo 5: Etimesgut İlçesinde Nüfusun Eğitim Kademelerine Dağılışı (2019)

Eğitim Seviyesi	Etimesgut	Oranı (%)
Okur Yazar Değil	5135	1,0
Okur Yazar/İlkokul	125492	23,8
İlköğretim/Ortaokul	99.892	18,9
Lise ve Dengi	130326	24,7
Lisans/Önlisans	139283	26,4
Lisansüstü	24012	4,5
Bilinmeyen	3494	0,7
Toplam	527.634	100

Nüfusun eğitim seviyesini ortaya koyan göstergelerden birisi de okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı ile öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısıdır. Etimesgut'ta okul sayısı eğitim kademeleri arasında dengeli dağılmış durumdadır. Ancak öğrenci sayısında okulöncesi eğitim kademesi diğer kademelere göre düşük durumdadır. Okulöncesi eğitimin zorunlu olmaması bu konuda etkili olmuştur. Aynı durum öğretmen ve derslik sayısında da görülmektedir. Lise eğitim kademesinde derslik sayısı diğer kademelere göre biraz daha yüksek oranda gerçekleşmiştir (Tablo 6). Etimesgut'ta nüfus artışına bağlı olarak tüm eğitim kademelerinde öğrenci sayısı artmaktadır.

Tablo 6: Etimesgut'ta Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Durumu

Eğitim Kademesi	Okul Öncesi/ Anaokulu	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam
Okul	67	62	69	71	269
Öğrenci	9.857	32.448	33.418	24.751	100.474
Öğretmen	670	1.891	2.478	2.451	7.490
Derslik	579	1.255	1.226	1.434	4.494

Kaynak: Etimesgut Milli Eğitim Müdürlüğü 2019-2023 Stratejik Planı, 2020.

Nüfusun yapısını belirleyen özelliklerinden biri de medeni durumdur. Buna göre evli nüfus artış oranlarında bir yavaşlama gözlenirken, boşanma hızlarında artış gözlenmektedir. Buna göre 15 yaş üstü nüfusun yaklaşık % 65'i evli, % 25'i hiç evlenmemiş, % 5'i boşanmış ve % 3'ü dul nüfus oluşturmaktadır. Evli sayısı kadın-erkek sayısında bir denge söz konusudur. Ancak hiç evlenmeyen nüfus içerisinde erkek nüfusun belirgin bir fazlalığı dikkat çekmektedir. Kamu personeli sayısının fazla olması ve dışarıdan göçün yaşanmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Boşanan ve dul nüfus içinde ise, kadın nüfus daha fazla olduğu görülmektedir. Ortalama yaşam süresinin kadın nüfusta yüksek olması dul nüfus içinde kadın nüfusunun yüksek çıkmasına neden olmuştur. Ancak boşanan nüfus içinde kadın nüfusu erkek nüfusunun neredeyse iki katına yakın durumdadır (Tablo 7). Dul nüfus içinde bu oran 7 katından fazladır.

Tablo 7: Etimesgut İlçesinde Nüfusun Medeni Durumu (2008-2019)

Yıllar	Evli		Hiç Evlenmedi		Boşandı		Dul	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2008	78654	77788	40937	25212	2828	5464	783	6977
2009	87119	86160	45173	26958	3200	6185	856	7592
2010	96140	94771	54810	29372	3686	7027	953	8384
2011	103455	102543	55656	31617	4154	7837	1033	9167
2012	108806	108698	47369	33042	4477	8624	1083	9675
2013	119905	119862	51989	36667	5296	9870	1189	10548
2014	127291	127474	56074	40129	5961	10916	1280	11031
2015	134229	134836	58242	42448	6603	11784	1358	11664
2016	137859	138857	59250	43909	7002	12431	1487	12223
2017	143025	144349	63603	46246	7543	13361	1583	12846
2018	142410	144246	64783	47262	8026	13932	1660	13091
2019	146306	147881	66242	49523	8795	14992	1824	13629

Nüfusun evlenme ve boşanma oranları doğal nüfus artışını etkilemektedir. Evlenme oranlarının artması olumlu etki yaparken, boşanma oranlarının artması ise olumsuz etki yapmaktadır. Son yıllarda Türkiye genelinde evlenme sayılarında azalma görülürken boşanma sayılarında ise artış görülmektedir. Aynı durum Ankara şehrinin bir parçası olan Etimesgut için de geçerlidir. Hatta evlenme oranları ülke ortalamasından daha düşük, boşanma oranları daha yüksek değerlerdedir. 2019 yılında Etimesgut'un da parçası olduğu Ankara ilinde evlenme oranı ‰ 6,0 iken, boşanma oranı ‰ 2,3 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Türkiye'de bu değerler sırasıyla ‰ 6,5 ve ‰ 1,8 olarak kayıtlara geçmiştir. Erkek ve kadın nüfusun ortalama evlenme yaşı giderek artmaktadır. Ankara'da erkekler ortalama 31,1 yaşında evlenirken, kadınlar 28 yaşında evlenmektedir. Türkiye genelinde ise, erkekler 30,3 yaşında evlenirken kadınlar 26,9 yaşında evlenmektedirler. Etimesgut'un da parçası olduğu Ankara'nın evlenme yaş ortalaması Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu durumda doğal nüfus artışının toplam nüfus artışı içindeki payı giderek azalmaktadır.

c) Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılışı

Etimesgut, iktisadi faaliyetlerin çeşitli olduğu bir yerleşmedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan yüksek bir nüfus kitlesi Etimesgut'ta yaşamaktadır. Son yıllarda şehirselleşmenin gelişmesine bağlı olarak hizmet sektöründe çalışan nüfus sayısında artışlar söz konusu olmuştur. YHT Eryaman Garı'nın Etimesgut'ta yer alması ulaşım fonksiyonunun daha da güçlenmesini sağlamıştır. Ankara Şeker Fabrikası ve Şaşmaz Oto Sanayi Sitesi sanayi sektöründe çalışan nüfusun yoğunlaştığı sahalardır. Etimesgut ilçe sınırları içerisinde organize sanayi bölgesi olmamasına rağmen Etimesgut'a komşu Sincan ve Yenimahalle ilçelerinde yer alan Sincan, Başkent ve İvedik Organize Sanayi Bölgelerinde çalışan nüfus mevcuttur. 2012 yılında Etimesgut'a bağlanan eski köy yerleşmelerinde ise yoğun tarım faaliyetleri mevcuttur. Dolayısıyla iktisaden faal nüfus sırasıyla hizmet, sanayi ve tarım sektörlerinde çalışmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8: Etimesgut İlçesinde Nüfusun İktisadi Faaliyetlere Dağılışı (2000)

	Ziraat	Madencilik	İmalat Sanayi	Elektrik, Gaz ve Su	İnşaat	Toptan ve Perakende Ticaret	Ulaştırma ve Haberleşme	Mali Kurumlar ve Sigorta	Toplum Hizmetleri	Diğer	Toplam
Etimesgut	284	169	7.199	558	3.686	6.468	2.775	5.662	40.722	77	67.600

Kaynak: DİE İstatistikleri, 2000.

2018 yılı itibarıyla Ankara'da çalışan nüfusun % 68,2'si hizmet, % 29,9'u sanayi ve % 1,9'u civarında tarım sektöründe çalışmaktadır (İstatistiklerle Ankara, 2018, 87). Ankara şehriyle bütünleşen Etimesgut'ta da benzer durum görülmekle birlikte hizmet sektörünün biraz daha fazla olduğu sanayi ve tarım sektörlerinin daha az olduğu tahmin edilmektedir.

Etimesgut'ta eğitim seviyesinin yüksek olması, kamuya ait çok sayıda lojmanın bulunması, üniversite, askeri birlik ve çok sayıda resmi kurumun yer alması hizmet sektörünün Ankara şehrine göre daha yüksek olmasına neden olmuştur. Sanayi sektöründe çalışan oranı 2000 yılında % 17 civarındadır. Günümüzde bu oran yakın değerlerdedir. Etimesgut'ta tarım sektöründe çalışan nüfusun oranı % 1 civarındadır. Bu nüfus daha çok 2012 yılında Etimesgut'a bağlanan Aşağı Yurtçu, Ballıkuyumcu, Fevziye, Şehitali, Yaprıcak ve Yukarı Yurtçu mahallelerinde yaşamaktadır. Zira bu yerleşim birimlerinde ziraat hâkim ekonomik faaliyettir. 2007 yılında Etimesgut'a bağlı sadece iki köy bulunmaktaydı. Bunlar Bağlıca ve Yaprıcak köyleriydi. Bağlıca günümüzde tamamen şehir yerleşmesine dönüşmüştür. 2000 yılında çalışan nüfusun % 82'si hizmet, % 17'si sanayi sektöründe çalışırken, tarım sektöründe çalışan nüfus % 1'in altındadır. Günümüzde tarım sektöründe çalışan nüfus % 1 civarında iken, hizmet sektöründe çalışan nüfus % 80'in üzerindedir. Dolayısıyla yukarıda sayılan nedenlerden dolayı Etimesgut'ta hizmetler sektöründe çalışan nüfusun belirgin bir ağırlığı söz konusudur. Eğitim istatistikleri de bunu desteklemektedir. İlçede Organize sanayinin bulunmaması sanayi sektöründe çalışan nüfus oranının yerinde saymasına neden olmaktadır.

d) Nüfusun Bağımlılık Durumu

Etimesgut ilçesinin geniş aralıklı yaş gruplarına dağılışına göre 0-14 yaş grubu 1990 yılında % 24 iken, 2019 yılında % 22'ye gerilemiştir. Doğum oranlarındaki ve ortalama kadın başına düşen çocuk sayısındaki azalma nedeniyle 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı % 2 oranında azalmıştır. Aynı dönemde 65 yaş ve üstü nüfusu kapsayan yaşlı nüfus % 2'den % 6'ya yükselmiştir. Yaşlı nüfus artmasına rağmen Türkiye ortalamasının altında görülmektedir. Ülkemizdeki yaşlı nüfus oranı 2019 yılı itibarıyla % 9,1 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bağımlı nüfus oranı % 26'dan % 28'e yükselmiştir (Tablo 9). Etimesgut'ta çocuk nüfus oranı azalmasına rağmen, nüfusun yaşlanma oranlarının artmasına bağlı olarak bağımlı nüfus oranı artmıştır.

Yaşlı nüfusun önemli bir kısmı emeklilerden oluşmaktadır. Yaşam standartlarının iyileşmesi ve Etimesgut'un demografik dönüşümlerini tamamlamasından dolayı ortalama yaşam süresi uzamıştır. Doğum oranlarının azalması ve ortalama yaşam süresinin uzaması nedeniyle Etimesgut'ta ortanca (medyan) yaş yükselmektedir.

Tablo 9: Etimesgut İlçesinde Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılışı ve Bağımlı Nüfus Oranı (1990-2019)

Yaş Grubu	1990	Bağımlı Nüfus Oranı	2019	Bağımlı Nüfus Oranı
0-14	17.153 % 24		132.674 % 22	
15-64	51.737 % 74	% 26	420.584 % 72	% 28
65+	1.040 % 2		33.794 % 6	
Toplam	69.930		587.052	

Kaynak: TÜİK ADNKS Nüfus Verileri, 2020.

e) Hane Halkı Büyüklüğü

Etimesgut ilçesinin 2000-2019 yılları verilerine göre hane sayısının artmasına bağlı olarak toplam nüfusta artış görülmüştür. Ancak hane başına düşen ortalama nüfusu ifade eden hane halkı büyüklüğü 2000 yılında 3,5 iken, 2019 yılında ise 3,1'e gerilemiştir (Tablo 10). Ortalama hane sayısındaki düşüş doğum oranlarındaki düşüşü de gösteren verilerden biridir.

Tablo 10: Etimesgut İlçesinde Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü

	Hane Halkı Sayısı		Toplam Nüfus		Hane Halkı Büyüklüğü	
	2000	2019	2000	2019	2000	2019
Etimesgut	42.577	184.607	149.655	587.052	3,5	3,1

Kaynak: DİE ve TÜİK Nüfus Verileri.

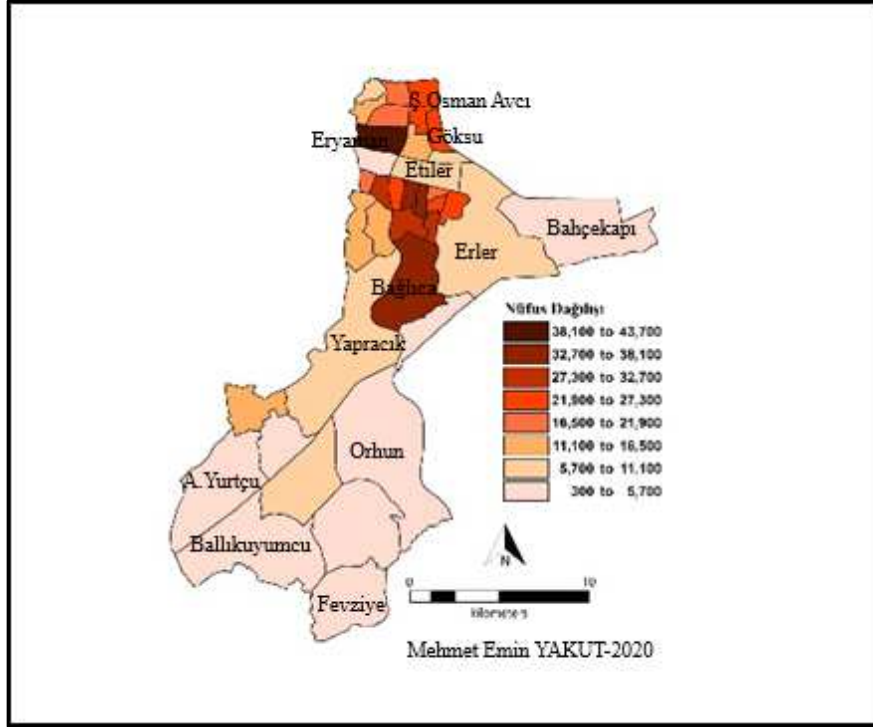
Etimesgut'un ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ortalamasının altında Ankara ili ortalamasının biraz üzerindedir. 2019 yılı itibarıyla Türkiye ortalama hane halkı büyüklüğü 3,3 iken, bu oran Ankara ilinde 3'tür. Etimesgut'ta ise ortalama hane büyüklüğü 2019 yılı itibarıyla 3,1'dir. Boşanma sayısının artması, Doğum ve evlenme sayısının azalması ile birlikte gerek Ankara'da gerek Etimesgut'ta ortalama hane halkı sayısının yakın bir zamanda 3'ün altına düşeceği öngörülmektedir. Ortalama hane halkı büyüklüğünün giderek azalması sosyoekonomik gelişmenin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Etimesgut'ta nüfusun mahallelere dağılışı incelendiğinde (Harita 4) en fazla nüfusun Eryaman Mahallesi'nde (43.768) ikamet ettiği görülmektedir. Daha sonra Süvari, Bağlıca, Piyade, Topçu ve Ahi Mesut mahalleleri sıralanmaktadır. Etimesgut'ta nüfus kabaca üç sahada yoğunlaşmıştır. Birincisi, tren istasyonu ve çevresini oluşturan ilk yerleşim sahası, ikincisi Ankara Çayı ve demiryolu hattının kuzeyindeki Eryaman sahası, üçüncüsü ise, son yıllarda Eskişehir Yolu ve çevre yolu arasında gelişim gösteren Bağlıca sahasıdır. İlçenin güneydoğusunda konumlanan Yaprıcak ve Turkuaz TOKİ konut sahalarında önümüzdeki dönemde nüfus artışı beklenmektedir. Bu saha aynı zamanda Çankaya ilçesine bağlı Çayyolu, Konutkent ve Yaşamkent konut alanlarının devamı niteliğinde olduğundan çeşitli konut projeleri hayata geçmektedir.

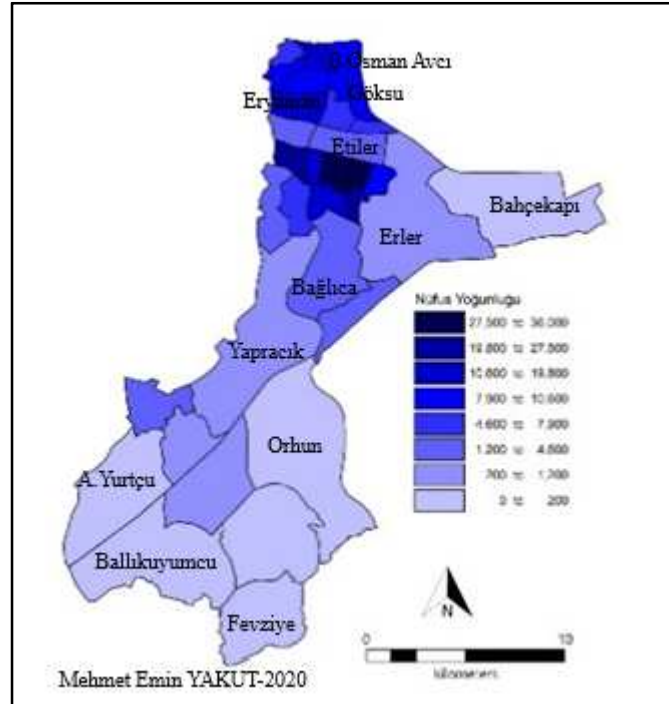

Harita 4: Etimesgut'ta Nüfusun Mahallelere Dağılışı

Etimesgut ilçesinde nüfus yoğunluğunun mahallelere dağılışı haritasına göre (Harita 5) Süvari, Kâzımkarabekir, Piyade ve 30 Ağustos mahallerinde en yüksek oranlar görülmektedir. Bu mahallelerin tamamı Etimesgut merkez sahasında yer almaktadır. Tablo 11'deki değerlere bakıldığında nüfus dağılışı ve yoğunluğu durumu daha net anlaşılmaktadır.

Harita 5: Etimesgut'ta Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Dağılışı

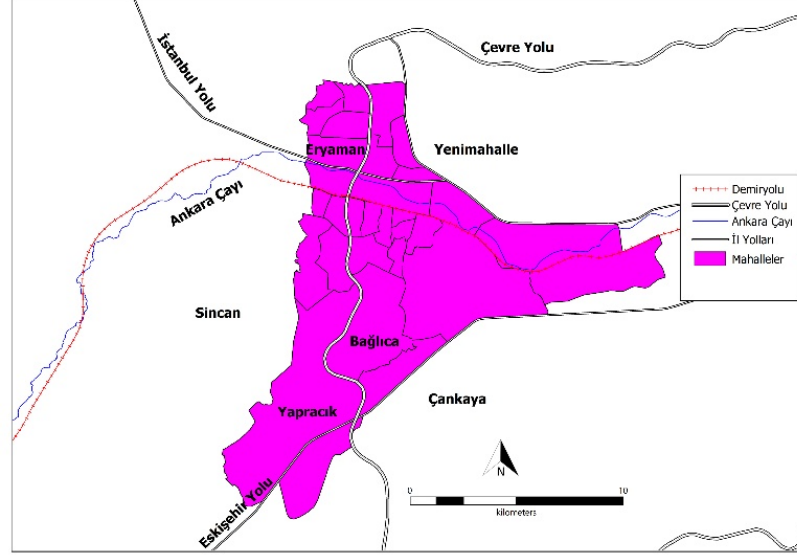

Nüfus yoğunluğu daha sonra Eryaman ve Elvankent semtlerinde görülmektedir. Son yıllarda yapılaşmanın arttığı Bağlıca ve Yapracık bölgeleri ise hem yüzölçümlerin büyük olması hem de yapılaşmanın tamamlanmaması nedeniyle nüfus yoğunluğu daha düşük değerlerdedir. Nüfus

yoğunluğunun en düşük görüldüğü mahalleler ise, ilçenin güneydoğusunda yer alan eski köy yerleşmeleridir. Aşağı ve Yukarı Yurtçu, Ballıkuyumcu, Şehitali ve Fevziye köyleri mahalle statüsüne alınarak 2012 yılında Etimesgut ilçesine bağlanılmışlardır. Harita 6'da Etimesgut'un o döneme ait idari sınırları görülmektedir. O dönemde Etimesgut'a bağlı sadece iki köy (Bağlıca ve Yapracık) bulunmaktaydı.

Harita 6: Etimesgut İlçesinin 2012 Yılından Önceki İdari Sınırları

Yüzölçümü küçük ancak nüfus miktarı yüksek olan mahallelerde nüfus yoğunluğu yüksek değerlerde çıkmaktadır. Birbirine yakın nüfusa sahip ancak yüzölçümü büyük olan mahallelerde ise, nüfus yoğunluğu daha düşük çıkmaktadır. Bağlıca Mahallesi bu konuda dikkat çekmektedir. Süvari, Piyade ve Kâzımkarabekir mahalleleriyle yakın nüfusa sahip olmasına rağmen yüzölçümü daha büyük olduğundan nüfus yoğunluğu değeri düşük oranlarda çıkmaktadır.

Yüzölçümü en büyük değerlere sahip mahalleler 2012 yılında Etimesgut'a bağlanan eski köy yerleşmeleri ile AOÇ (Atatürk Orman Çiftliği) ve askeri arazilerin yer aldığı mahallelerdir. Bunlar, Aşağı Yurtçu, Yapracık, Ballıkuyumcu, Fevziye, Şehitali, Turkuaz ve Orhun mahalleleriyle Bağlıca, Bahçekapı ve Erler mahallesidir. Yüzölçümü küçük değerlere sahip yerleşmeler ise Etimesgut merkez, kısmen Elvankent ve Eryaman sahasındaki mahallelerdir. Bunlar 30 Ağustos, Kâzımkarabekir, Atakent, Alsancak, Piyade, Süvari, Elvan, Topçu, Yavuz Selim ve Güzelkent mahalleleridir.

Tablo 11: Etimesgut'ta Nüfusun Mahallelere Dağılışı ve Nüfus Yoğunluğu

Sıra No	Mahalle Adı	Mahalle Nüfusu	Mahalle Alanı (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)
1	30 Ağustos	24759	0,9	27510,00
2	Ahi Mesut	30959	2,8	11056,79
3	Alsancak	28156	1,1	25596,36
4	Altay	13295	2,5	5318,00
5	Aşağıyurtçu	621	19,2	32,34
6	Atakent	18127	0,9	20141,11
7	Atayurt	15572	6,3	2471,75
8	Ayyıldız	16317	3,4	4799,12
9	Bağlıca	33575	14,0	2398,21
10	Bahçekapı	4778	28,0	170,64
11	Ballıkuyumcu	689	26,0	26,50
12	Elvan	25730	1,3	19792,31
13	Erler	10986	21,0	523,14
14	Eryaman	43678	4,0	10919,50
15	Etiler	7972	5,2	1533,08
16	Fatih Sultan	3980	3,3	1206,06
17	Fevziye	463	14,2	32,61
18	Göksu	23282	2,3	10122,61

19	Güzelkent	15499	1,8	8610,56
20	İstasyon	25335	2,4	10556,25
21	Kazım Karabekir	18675	0,6	31125,00
22	Oğuzlar	15944	3,5	4555,43
23	Orhun	329	33,3	9,88
24	Piyade	32782	1,1	29801,82
25	Süvari	35972	1,0	35972,00
26	Ş. Osman Avcı	23720	3,0	7906,67
27	Şehitali	517	19,3	26,79
28	Şeker	9688	1,6	6055,00
29	Şeyh Şamil	18732	1,7	11018,82
30	Topçu	31030	1,4	22164,29
31	Tunahan	21717	2,4	9048,75
32	Turkuaz	9824	14,3	686,99
33	Yapracık	6413	29,0	221,14
34	Yavuz Selim	10881	1,4	7772,14
35	Yeşilova	5216	2,7	1931,85
36	Yukarıyurtçu	1839	6,9	266,52
Toplam		587.052	283,8	2068,54

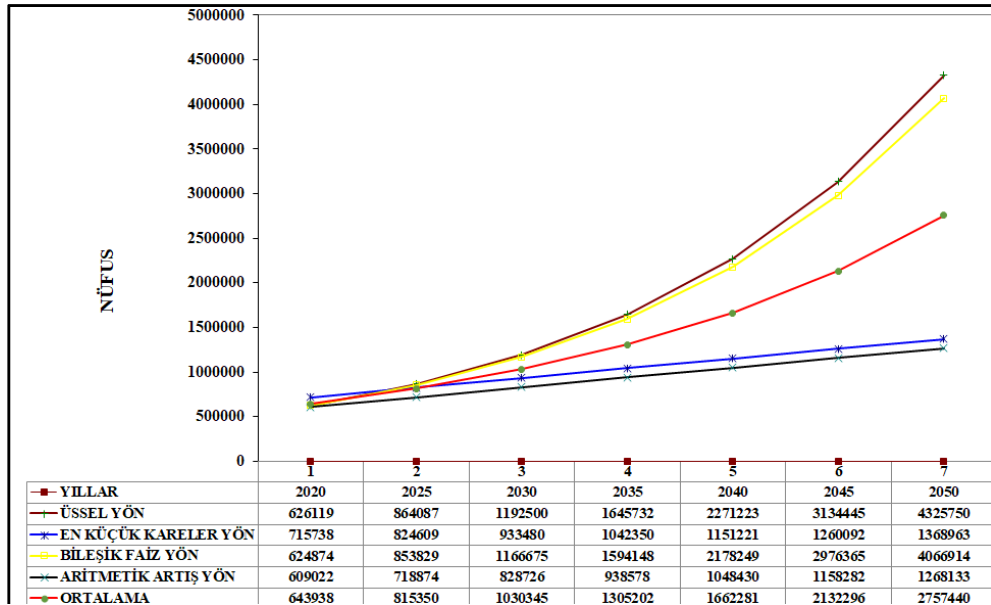
Kaynak: TÜİK, Harita 5 ve ADNKS Nüfus Verileri, 2020.

5. Etimesgut'un Nüfus Projeksiyonu

Etimesgut ilçesinin geleceğe yönelik nüfusunun seyri için Üssel, En Küçük Kareler, Bileşik Faiz ve Aritmetik Artış yöntemleri kullanılmıştır. Kullanılan tüm yöntemlere göre nüfusun artış eğiliminde olacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda Etimesgut'un 2050 yılına kadar nüfusunun 5'er yıllık periyotlarla projeksiyonları hesaplanmıştır. Projeksiyon yöntemleri arasında farklı sonuçlar çıkmasına rağmen ortalama değerlere göre şehrin gelecek nüfusu hakkında önemli ipuçları vermektedir. Nüfus tahminleri yapılırken Etimesgut'un 1990-2019 yılları arasındaki nüfus verileri esas alınmıştır.

Üssel yöntemle göre Etimesgut nüfusunun 2020 yılında 626.119, 2030 yılında 1.192.500, 2040 yılında 2.271.223 ve 2050 yılında 4.325.750 kişi olacağı ön görülmektedir (Grafik 5). En Küçük Kareler yöntemine göre Etimesgut'un nüfusu 2020 yılında 715.738, 2030 yılında 933.480, 2040 yılında 1.151.221 ve 2050 yılında 1.368.963 kişi olarak tahmin edilmiştir. Bileşik Faiz yöntemine göre Etimesgut'un 2050 yılındaki nüfusu 4.066.914 kişi, Aritmetik artış yöntemine göre ise, 1.268.133 kişi olarak hesaplanmıştır. Dört yöntemin ortalamasına göre Etimesgut'un nüfusu 2030 yılında 1.030.345, 2040 yılında 1.662.281 ve 2050 yılında 2.757.440 kişi olarak hesaplanmıştır.

Grafik 5: Etimesgut İlçesi'nin Nüfus Projeksiyonu Grafiği

Nüfus projeksiyonu hesaplamaları, son 30 yılda şehrin nüfus artış oranları, doğal nüfus artışı ve göç oranlarına göre Etimesgut'un nüfus artışının devam edeceği tahmin edilmektedir. Son 30 yılda Etimesgut'un nüfusu 8 kattan fazla artmıştır. Son yıllarda doğum ve evlenme oranlarının azalması, kentleşme düzeyinin

artması, eğitim seviyesinin yükselmesi ve bu olguların ülke genelinde yaygınlaşması ile birlikte nüfus artış hızının bugünkü seyrinden daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte projeksiyon hesaplamalarından da anlaşılacağı gibi, Etimesgut nüfusunun Ankara şehri ile birlikte düşünüldüğünde önümüzdeki 30 yılda 3-4 kat artması beklenmektedir.

6. Tartışma ve Sonuç

Doğumlar, ölümler ve göçler nüfusun gelişimini doğrudan etkilemektedir. Nüfusun miktarı, dağılışı, yoğunluğu ve diğer yapısal özellikleri zaman içerisinde değişime uğramaktadır. Nüfus ait bu özellikler aynı zamanda bu nüfusun ihtiyaçlarını da belirlemektedir. Eğitim, sağlık, ulaşım, konut, altyapı ve diğer yatırımlar nüfus özelliklerine göre planlandığından nüfus verileri büyük önem arz etmektedir.

Cumhuriyet döneminde 300 kişilik bir köy olarak gelişen Etimesgut'un nüfusu zaman içerisinde çok büyük değişimler göstermiştir. Etimesgut'un nüfusu kuruluşundan günümüze kadar sürekli artmıştır. En yüksek nüfus artış oranı % 142,44 ile 1990-2000 yılları arasındaki sayım döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönem Etimesgut'un idari olarak ilçe statüsüne geçtiği döneme denk gelmektedir. Bunun dışında 1935-1940, 1955-1960 ve 2000-2007 yılları arasındaki sayım dönemlerinde de nüfusu büyük oranlarda artış göstermiştir. Nüfus artışı bu dönemlerde sırasıyla % 62,27, % 67,51 ve % 70,74 olarak gerçekleşmiştir. Etimesgut'un ilçe olduğu 1990 yılından günümüze kadar geçen son 30 yılda nüfusu 8 kattan fazla artmıştır. Bu verilere bakıldığında Etimesgut'un nüfus gelişiminde meydana gelen büyük değişim açıkça görülmektedir. Bu durum nüfus niteliklerinin değişmesine, ihtiyaçların farklılaşmasına ve planlamaların revize edilmesine neden olmaktadır. Çeşitli yöntemlere göre hesaplanmış nüfus projeksiyonlarına göre Etimesgut nüfusunun önümüzdeki 30 yıl içerisinde 3-4 kat artacağı tahmin edilmektedir. Buna göre planlamaların en az 2 milyon nüfusa göre yapılması ve ihtiyaçların buna göre belirlenmesi önem arz etmektedir. Planlı şehirleşme ve arazi kullanımının sağlıklı yapılabilmesi açısından nüfusunun neredeyse tamamı şehirli olan Etimesgut'ta şehir gelişim planlarının nüfus ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Bir köy yerleşmesi olduğu dönemde şehir yerleşmelerine ait çeşitli kurumlara ait yapılar faaliyet göstermiştir. Dolayısıyla, Etimesgut'un kuruluşundan günümüze kadar hizmet sektörünün belirli bir ağırlığı söz konusudur. Ankara şehrine yakın olması, demiryolu ulaşımının bulunması, THK (Türk Hava Kurumu) ve Türk Kızılay'ının burada faaliyet göstermesi ve resmi kurum sayısının zaman içinde çoğalması nedeniyle bu ağırlık artmıştır. Etimesgut'un kuruluş yıllarında tarım sektörü de belirli bir öneme sahip olmuştur. Atatürk Orman Çiftliği ve devamındaki araziler içindeki çiftliklerde tarımsal faaliyetler yapılmaktaydı. Bu çiftliklerde aynı zamanda tarımsal eğitimler de verilmekteydi. Ancak, zaman içerisinde şehrin büyümesi ve diğer sektörlerin öne çıkması nedeniyle tarım sektörünün toplam çalışanlar içindeki oranı % 1 seviyelerine gerilemiştir. Hizmet sektöründe çalışan nüfus oranı % 80'in üzerindedir.

Etimesgut'ta eğitim seviyesinin yüksek olması hizmet sektöründe çalışan nüfusun yüksek olmasına neden olmuştur. Nüfusun % 55'i lise ve üstü eğitim kademelerinden mezun durumdadır. Lisans ve lisansüstü eğitimden mezun olan nüfus toplam nüfusun % 30'unu oluşturmaktadır. Etimesgut, bu yönüyle Ankara ili ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir. Ankara ilinde bu oran % 24 civarındadır.

2014-2019 yılları arasındaki doğum ve ölüm oranlarına bakıldığında doğum oranlarının düştüğü, ölüm oranlarının ise biraz yükseldiği görülmektedir. Genel doğum oranları % 5,8'den % 4,8'e gerilemiştir. Genel ölüm oranları da % 0,27'den % 0,29'a yükselmiştir. Şehirleşme düzeyinin artmasıyla birlikte doğum oranında azalış; yaşlı nüfusun artmasıyla da ölüm oranında artış gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Etimesgut'un nüfus artışı daha çok göçlerle şekillenmektedir. Etimesgut'a olan göçler daha çok Ankara iline komşu illerden daha sonra Karadeniz ve Doğu Anadolu'daki illerden gerçekleşmektedir.

Toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranı artarken, çocuk ve yetişkin nüfus oranı azalmaktadır. 1990-2019 arasında yaşlı nüfus oranı % 2'den % 6'yükselirken, çocuk nüfus oranı % 24'ten % 22'ye, yetişkin nüfus oranı da % 74'ten % 72'ye gerilemiştir. Yaşlı nüfus oranının artmasına bağlı olarak bağımlı nüfus oranı çocuk nüfus oranı düşmesine rağmen % 26'dan % 28'e yükselmiştir. Doğum oranındaki azalma hane halkı nüfus büyüklüğünü de etkilemiştir. Hane halkı nüfus büyüklüğü 2000-2019 yılları arasında geçen yaklaşık 20 yılda % 3,5'ten % 3,1'e gerilemiştir.

Etimesgut'ta ilçe nüfusu daha çok Eryaman, Bağlıca, Piyade ve Süvari mahallelerinde toplanmıştır. Piyade ve Süvari mahalleleri Etimesgut'un tarihi nüvesi çevresinde konumlanırken, Eryaman ve Bağlıca şehrin yeni gelişen modern sahalarını oluşturmaktadır. İlçedeki nüfus yoğunluğu ise, yüzölçümü küçük Piyade, Süvari, 30 Ağustos ve Kazım Karabekir mahallelerinde fazladır. Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ikinci saha Eryaman Mahallesi ve çevresidir. Bağlıca ve Yaprıcak TOKİ konutlarının yer aldığı mahallerde nüfus yoğunluğu giderek artmaktadır.

Etimesgut ülkemizin dinamik şehirlerinden biridir. Eğitim, sağlık, ulaşım, ticaret, sanayi fonksiyonlarında önemli gelişmeler gösteren Etimesgut'ta demografi de buna göre şekillenmiştir. Bu durumun önümüzdeki dönemlerde artarak devam edeceği düşünülmektedir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında numune köy olarak kurulan Ahi Mesut (Etimesgut) zaman içinde çeşitli fonksiyonların etkisiyle Ankara şehriyle bütünleşmiş ve nüfusu hızla artmıştır. Etimesgut, günümüzde nüfus, yerleşme, şehrsel fonksiyonlar ve şehir içi arazi kullanımı açısından Ankara'nın diğer ilçelerinden önemli farklılıklar barındırmaktadır. Bu nedenle çeşitli yönleriyle incelenmeye değer bir yerleşmedir.

Konum olarak Ankara şehriyle bütünleşmiş olması, kara, demir ve askeri havayolu ulaşım hatlarına sahip olması, topoğrafik koşulların uygun olması, önemli kamu yatırımlarına sahip olması, ekonomik faaliyetlerin çeşitli olması, fonksiyonel arazi kullanımının uygulanması gibi nedenlerle tarihi arka planı olmamasına rağmen Etimesgut sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan gelişmiştir. Mevcut verilere göre bu alanlardaki gelişmenin devam edeceği ön görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Bülent. Karakuş, Ufuk. Türker, Abdullah (2018). Etimesgut'un Nüfus Özellikleri. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (1. Cilt), Etimesgut Belediyesi Kültür Yayınları*, s. 476-482.
- Alandağlı, Murat (2018). Tapu Tahrir, Nüfus ve Temettuat Defterleri Verilerinde Etimesgut'un Lokalizasyon, Nüfus ve Ekonomik Geçmişi. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (1. Cilt), Etimesgut Belediyesi Kültür Yayınları*, s. 483-515.
- Başköy, Mehmet. Yılmaz, Dursun. Özer, Fatih. Yıldırım, Kamil (2003). *Atatürk ve Etimesgut*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Canpolat, F. Ahmet (2019). Tunceli Kentinin Nüfus Özellikleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 183-200.
- Çınar, Hüseyin (2018). 19. Yüzyılın İlk Yarısında Ahimesud, Elvan, Bağlıca ve Eymiryaman/Emiryaman Köylerinin Nüfusu ve Nüfus Özellikleri. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (2. Cilt), Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları*, s. 206-235.
- DİE (1993). *1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Ankara.
- DİE (2003). *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Ankara.
- Doğanay, Hayati (1990). *Demografya (Nüfus Bilim)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Yayını No: 1.
- Doğanay, Hayati (1997). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., No.2982.
- Etimesgut Belediye Başkanlığı (2018). *Günümüzde Etimesgut*. Ankara: Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları.
- Günel, Gökçe (2018). Tarih ve Kültür Varlıklarıyla Etimesgut. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (1. Cilt), Etimesgut Belediyesi Kültür Yayınları*, s. 56-102.
- Güz, Nurettin. Uğur, Z. Bengisu (2018). Kuruluş Yıllarında Basında Etimesgut. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (1. Cilt), Etimesgut Belediyesi Kültür Yayınları*, s. 516-544.
- İstatistiklerle Ankara. (2018). *Ankara Kalkınma Ajansı*, Ankara.
- Karakuş, Ufuk (2018). Cumhuriyetden Günümüze Etimesgut'da Nüfus Gelişimi. *Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu Bildiri Kitabı (3. Cilt), Etimesgut Belediyesi Kültür Yayınları*, s. 453-460.
- Küçüktaşdemir, Güliz (2018). Kent Belleğinde Etimesgut ve Gündeliğin Mekânları. 3. *Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyum ve Çalıştayı*, s. 60-71.
- Önder, Murat. Akıncı, Nurettin (2019). Coğrafi ve Kent Bilgi Sisteminin Yerel Yönetimlerde Uygulama Sorunları: Etimesgut, Çankaya ve Keçiören Belediyeleri Örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 110-130.
- Özçağlar, Ali (2011). *İdari Coğrafya*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2014). Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Yönetel Sınırlarındaki Değişimin Ankara Şehrine ve Ankara İline Etkileri. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu (23-24 Ekim 2014)*, s. 177-188.
- Öztürk, Merve (2019). *Endüstriyel Bir Miras Alanının Korunması için İlkeler: Ankara Şeker Fabrikası, Etimesgut*. (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kültürel Mirası Koruma Anabilim Dalı, Ankara.
- TÜİK (2020). *2019 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, Ankara.
- Tümertekin, Erol. Özgüç, Nazmiye (1997). *Beşeri Coğrafya (İnsan-Kültür-Mekân)*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uzar Özdemir, Figen. Demirkol, Esra (2014). "Buralar Eskiden Bağ İdi" Ankara'nın Semtleri, Etimesgut: Örnek Köy" den "Site-Kent"e. *İdealkent Dergisi*, Sayı: 11, s. 360-368.
- Yavuz, İsmail (2013). THK Etimesgut Uçak Fabrikası 1939-1950. *Mühendis ve Makine Dergisi*, Cilt: 54, Sayı: 636.